

پایگاه و عاظ مشهور شهر

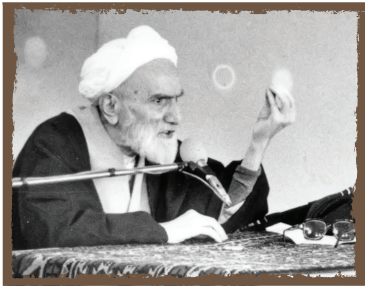
■ موضوع: معرفی رجال مذهبی محله ■ موقعیت: مسجد شیخ فضل الله، مسجد معبر الممالک

***

بررسی تاریخچه سنگلج نشان می‌دهد که در این محله بزرگانی همچون آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری و شیخ حسن لنکرانی زندگی می‌کرده‌اند و افراد بسیاری پای منبرهای و عاظ تهرانی در مساجد سنگلج نشستند. حمیدرضا نارنجی‌نژاد، از پژوهشگران تاریخ تهران، گوشه‌ای از زندگی این بزرگان در سنگلج را برایمان روایت می‌کند.

مذهبی در محله سنگلج متولد شد. پدرش آیت‌الله حاج شیخ علی لنکرانی از عالمان و مجتهدان معروف تهران بود.

واعظان تهران در مسجد معبر الممالک

مسجد آجری معبر الممالک در خیابان خیام در سال ۱۲۴۶ شمسی توسط دوستعلی خان نظام‌الدوله معبر الممالک ساخته شد و یکی از کانون‌های تجمع مردم برای اقامه نماز و برگزاری مراسم مذهبی بود. در این مسجد و عاظ مشهوری از جمله حجت‌الاسلام فلسفی به منبر می‌رفتند. مرحوم حجت‌الاسلام کافی نیز از سخنرانانی بود که مجالس او در مساجد سنگلج مستمعان بسیار داشت.

بلوای تهران زیر سر اوست

آیت‌الله شیخ حسین لنکرانی، از علمای مشهور دهه ۴۰، در محله سنگلج و حوالی قنات سکونت داشت. او یکی از بزرگان و شخصیت‌های بنام آن دوره بود که وقتی پهلوی اول روضه‌خوانی را ممنوع اعلام کرده بود، بی‌توجه به فرمان شاه به خانه‌ها می‌رفت و مجالس روضه‌خوانی را برپا می‌کرد. نقل شده که نعمت‌الله نصیری، رئیس شهرداری کل کشور، در جریان ۱۵ خرداد، به شاه گفته بود: «بر ما مسلم است که بلوای تهران عمدتاً زیر سر آیت‌الله لنکرانی است، اما وی با تردستی و زرنگی هیچ مدرکی از خود به جای نگذاشته است.» این روحانی و مرد سیاست، سال ۱۲۶۸ شمسی در خانواده‌ای

خانه فراموش شده شیخ فضل‌الله

مسجد و مدرسه میزرا یونس خان در محله سنگلج در دوران قاجار بنا شد؛ اما ویژگی دیگر آن حضور شیخ فضل‌الله نوری در این مسجد و اقامه نماز جماعت در آن دوران است. مسجد چندسالی متروکه بود و در دوران پهلوی دوم احیا و بعد از انقلاب اسلامی به نام مسجد شیخ فضل‌الله نوری نامگذاری شد. خانه شیخ فضل‌الله نوری در مجاورت مسجد دارای بنایی مربوط به دوره قاجار و با قدمت حدود ۱۰ سال است. این خانه قریب به ۱۸ ماه مدفن شهید شیخ فضل‌الله نوری بود، اما سال‌ها متروکه و رها شده بود و در اختیار صنف کفاشان قرار داشت. با پیگیری‌های انجام شده احیای این خانه تاریخی در دست اقدام است.

تشکیل کابینه در عمارت تاریخی

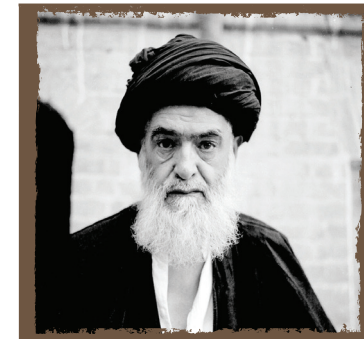

■ موضوع: خانه مستوفی ■ ویژگی: نخستین بنای فرنگی ساز تهران

***

محله سنگلج از دوره قاجار محل زیست رجال سیاسی و مفاخر فرهنگی بوده و خانه برخی از این افراد به‌عنوان میراث فرهنگی به ثبت میراث هم رسیده است. میرزا یوسف مستوفی الممالک، صدراعظم ناصرالدین شاه یکی از رجال سیاسی دوره قاجار است که سال‌ها در سنگلج زندگی کرد و خانه او که به‌عنوان عمارت مستوفی شناخته می‌شود، یکی از جاذبه‌های تاریخی تهران است. این عمارت قاجاری در سال ۱۳۱۱ ساخته شده و با گذشت نزدیک به یک قرن هنوز جلال و شکوه خاصی دارد. نصرالله حدادی، تهران‌پژوه، خانه مستوفی را یکی از نمادهای تاریخ معاصر می‌داند و می‌گوید: «نخستین کابینه مشروطیت در خانه مستوفی تشکیل شد و همین اتفاق موجب شده که این خانه همواره مورد توجه محققان و پژوهشگران قرار داشته باشد. خانه‌باغ مستوفی از چهارراه گلوبندک شروع می‌شود و تا ونک ادامه داشت و این عمارت در بخش شمالی آن ساخته شد.» خاندان مستوفی اراضی منطقه گلوبندک تا ده ونک را در اختیار داشتند و عمارت مستوفی در همین مسیر ساخته شده است. حدادی معتقد است معماری خانه مستوفی نمونه منحصر به فردی از نخستین بناهای فرنگی ساز عصر ناصری است؛ «عمارت مستوفی را فرانسوی‌ها ساختند و جزو نخستین بناهایی است که توسط اروپایی‌ها در عهد ناصری ساخته شده است. این عمارت میان یک باغ ۵۰ هزار مترمربعی ساخته شد؛ اما امروز ۱۷۰۰ مترمربع از آن باقی مانده است. این عمارت برخلاف همه عمارت‌های قاجاری با کاشی‌کاری، ارسی‌ها و شیشه‌های رنگی تزئین نشده؛ اما قرینه‌سازی به‌شدت مورد توجه معماران فرانسوی بوده است.» عمارت مستوفی که در چهارراه گلوبندک و خیابان بادامچی واقع شده شامل دو طبقه است. تالار شاه نشین یا همان تالار پروانه‌ای زیباترین بخش این بنا به حساب می‌آید که تبحر معماران اروپایی در ساخت تالارهای منحصر به فرد را نشان می‌دهد. ایوان این عمارت هم با گچ‌بری‌ها و ستون‌های بلند تزئین شده و جلوه خاصی به این عمارت فرنگی ساز بخشیده است.

ماجرای هراس آژان‌ها از عصای آبنوس پیر سنگلج

■ موضوع: خانه کودکی جلال آل احمد ■ ویژگی: محفل همیشگی روضه‌های خانگی در زمان ممنوعیت عزاداری برای اهل بیت

***

جلال آل احمد، داستان نویس مشهور ایرانی و خالق آثاری چون «زن زیادی» و «مدیر مدرسه» در محله سنگلج متولد شده و دوران کودکی خود را در این محله سپری کرده است. این خانه که در خیابان خیام، کوچه شهید کارکن اساسی (گذر قلی سابق) واقع شده، یکی از بناهای تاریخی متعلق به دوره احمدشاه است و مرحوم آیت‌الله حاج سیداحمد طالقانی (آل احمد) یکی از علمای معروف و منتقد تهران و پیش‌نماز مساجد پاچنار و لباسچی، از سال ۱۳۱۰ تا پایان عمر خود در این خانه سکونت داشت. این خانه روزگاری که منبر و ذکر مصیبت اهل بیت (ع) ممنوع اعلام شد، محفل مخفی اهالی سنگلج بود. نصرالله حدادی، تهران‌پژوه روایت تاریخی و مهم این خانه را مرور می‌کند: «مرحوم آیت‌الله حاج سیداحمد طالقانی (آل احمد) از علمای معروف و بانفوذ تهران و پیش‌نماز مساجد پاچنار و لباسچی بود. می‌گویند سیداحمد طالقانی درست مثل پسرش در مقابل حرف زور جوش می‌آورد. برای همین وقتی برای خراب کردن این خانه آمدند با عصای آبنوس معروفش بر سر بوزر جمهر کوبیده بود. قائله‌ای به

اتاق روضه

خانه آیت‌الله حاج سیداحمد طالقانی، پدر جلال و شمس‌آل احمد که در سال ۱۳۸۳ به ثبت ملی رسید و مدتی هم‌خانه باستان‌شناسان کشور بود، اکنون در حال مرمت است. حمیدرضا نارنجی‌نژاد، عضو هیأت‌مدیره انجمن سنگلج می‌گوید: «در خانه پدری جلال آل احمد روضه‌محبان زهرا(س) برگزار می‌شد. حاج احمد صالح، از مداحان قدیمی محله سنگلج مداح این روضه بود. یکی از اتاق‌های این خانه فقط به محفل و محل برپایی روضه اختصاص داشت و به اتاق روضه معروف بود.»

پا شد که تا چند روز کش آمد. در نهایت اهل محفل سیداحمد را به عتبات عالیات می‌فرستادند. در نبود او خانه گذر قلی خریداری می‌شود و آل احمدها به این خانه فعلی نقل مکان می‌کنند. آیت‌الله علاوه بر اینکه در خانه‌اش به وقت مناسبت‌های مختلف مذهبی مراسم روضه‌خوانی و عزاداری برگزار می‌کرد، مؤسس هیئت آل احمد، از هیئت‌های پر مخاطب تهران قدیم بود. خانه و مراسم مذهبی این روحانی، محل اجتماع علما و روحانیون تهران و گاه مکانی برای برگزاری جلسات سری علیه سیاست‌های سرکوبگرانه استبداد رضاشاهی به شمار می‌رفت و در زمان ممنوعیت روضه، اهالی از پشت‌بام خانه‌ها خود را به این خانه می‌رساندند و در این محفل شرکت می‌کردند. در احترام به این خانه و صاحبخانه‌اش همین بس که امام خمینی (ره) و آیت‌الله طالقانی که پسرعموی پدر جلال بود، برای درگذشت سیداحمد مراسم ختم گرفتند و یادش را گرامی داشتند.»